

## Barunica Ivka Ožegović (1873. - 1923.)

**TOMISLAV BOGDANOVIĆ**

Koruška 51

HR - 48260 Križevci

tomislav.bogdanovic@kc.t-com.hr

Izvorni znanstveni članak

*Original scientific paper*

Primljeno/Received: 14. 12. 2012.

Prihvaćeno/Accepted: 27. 12. 2012.

*Rad istražuje prosvjetni i humanitarni rad barunice Ivke Ožegović. U prvom dijelu govori se o njenom prosvjetnom radu u općim pučkim školama u Koprivnici. Drugi dio rada posvećen je baruničinom humanitarnoj djelatnosti i angažmanu u raznim humanitarnim organizacijama i društvima. U posljednjem dijelu rada naglasak je na domoljubnoj i kulturnoj djelatnosti nepravedno zaboravljene, a u njeno vrijeme i »među Hrvatima obljubljene barunice Ivke Ožegović.«*

*Ključne riječi:* Ivka barunica Ožegović, učiteljica, dobrotvorka, rodoljupka, Hrvatska žena, Hrvatska narodna straža, domoljublje

### 1. Prosvjetna djelatnost barunice Ivke Ožegović

Barunica Ivka Ožegović najvjerojatnije je rođena u Mađarskoj 31. siječnja 1873. godine<sup>1</sup> u građanskoj obitelji Hayos.<sup>2</sup> Ivka je bila Židovka

1 Datum rođenja barunice Ožegović nije siguran. Navedeni datum našao sam u knjizi Lucije Ožegović, Pismo mrtvom sinu, Zora, Zagreb, 1953., str. 66., gdje Lucija, kćer barunice Ivke Ožegović, piše da je svoje blizance rodila na rođendan svoje majke 31. siječnja. Do godine rođenja došao sam služeći se podacima o njenom školovanju (godine završetka školovanja) i jednim nekrologom u kojem se navodi da je barunica Ivka Ožegović umrla u pedesetoj godini. Druge podatke ili dokumente o datumu njenog rođenja nisam uspio pronaći. U djelu *Znameniti i zaslužni Hrvati, ta pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, tisak i oprema Hrvatskog štamparskog zavoda d.d. u Zagrebu, reprint 1990., str. 205. navodi se da je barunica Ožegović rođena u Koprivnici. Ne navodi se godina rođenja. Istu nisam uspio pronaći ni u matičnim knjigama rođenih (rimokatolika i židova) za mjesto Koprivnica.

2 Djevojačko prezime Hayos Ivka, a najvjerojatnije i njena obitelj, promijenila je u Hiršel dolaskom u Hrvatsku. U nekom izvorima se piše i kao Hirschel, Hiršler ili Hiršlova. Razlog promjene prezimena nisam pronašao, ali za pretpostaviti je da je uzrok bilo židovsko podrijetlo obitelji.

čija je majka ostala udovica sa šesnaestero djece.<sup>3</sup> Potječu iz Potkarpatske Rusije. Otac joj je radio kao stručnjak u tvornici stakla u Mađarskoj.<sup>4</sup> Nakon očeve smrti, u dobi od deset godina, Ivka je s brojnom obitelji doselila u Podravinu. Majka je unajmila kuću s nešto zemlje i počela se baviti povrtlarstvom.<sup>5</sup> Iako je Ivka govorila samo mađarski, obitelj ju je poslala na školovanje u Zagreb. Završila je jedinu školu za Ženske preparandije.<sup>6</sup> Stanovala je kod jedne »stare Židovke, gdje je kao odštetu za ručak i spavanje morala čistiti stan i do kasno u noć staroj gospođi čitati romane.«<sup>7</sup> Školovanje je najvjerojatnije završila oko 1890. godine u Učiteljskoj školi sestara milosrdnica u Zagrebu.<sup>8</sup>

Lucija Ožegović spominje u nav. dj. na str. 79. da je Ivka bila krštena, ali da je u srcu uvijek ostala Židovka.

3 Lucija Ožegović, Pismo mrtvom sinu, Zora, Zagreb, 1953., str. 20.; Kasnije će posvojiti još jednu kršćansku djevojčicu.

4 Isto, str. 20.

5 Isto, str. 20.

6 Isto, str. 20.

7 Isto, str. 20.

8 Sredinom 19. stoljeća dolazi do inicijative među prosvjetnim krugovima o osnivanju ustanova za više obrazova-

Svaki razred završila je s odlikom i nakon osam godina mučnog života maturirala je kao najbolji đak svih zagrebačkih škola te dobila posebnu diplomu i nagradu.<sup>9</sup> Ban Héderváry je Ivki, vidjevši u njoj svoju sunarodnjakinju, Mađaricu, ponudio stipendiju za daljnje studije u Budimpešti. Ponudu je odbila zbog želje da što prije počne zarađivati te pomogne majci, braći i sestrama.<sup>10</sup> Nakon zamolbe da joj se dodijeli posao učiteljice u gradiću gdje živi njena obitelj, zaposlila se kao namjesna<sup>11</sup> učiteljica u Općim pučkim školama (muška i ženska pučka škola) u Koprivnici.

Njen prosvjetni rad započeo je 1891. godine.<sup>12</sup> U Izvješću za školsku godinu 1891. / 1892.

nje ženske djece. Kao rezultat akcije prosvjećivanja godine 1868. otvorena je Viša djevojačka škola u Zagrebu. Svjedodžba Više pučke ili djevojačke škole u principu je označavala kraj obrazovanog puta za žene. Gimnazijsko i akademsko obrazovanje bilo je namijenjeno isključivo muškarcima. Djevojke koje su eventualno željele nastaviti školovanje mogle su upisati jedino Žensku učiteljsku školu u samostanu Sestara milosrdnica u Zagrebu. Ta institucija imala je dvostruku ulogu. S jedne strane ženama je pružala mogućnost stjecanja ekonomske neovisnosti, ali istovremeno je i otvarala mogućnost djevojkama iz boljih obitelji za stjecanje srednjoškolske svjedodžbe. Međutim, osnivanje te ustanove nije u dostatnoj mjeri riješilo problem obrazovanja ženske djece pa se 80-ih godina 19. stoljeća ponovno aktualizira pitanje više ženske izobrazbe. Vlada je 1891. odlučila osnovati ženski licej, a izradu statuta prepustila je tadašnjim uglednim stručnjacima dr. Tomi Maretiću, Hugi Badaliću i Stjepanu Basaričeku. Naredbom Odjela za bogoštovlje i nastavu Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. Zemaljske vlade od 9. rujna 1892. godine osnovan je ženski licej, a naredbom istog tijela od 12. rujna 1892. propisana je nastavna osnova za zavod. Svečanim otvorenjem 10. listopada 1892. godine započeo je s radom pod nazivom Privremeni ženski licej. Na mjesto privremenog ravnatelja škole postavljen je Martin Seneković, bivši ravnatelj gospićke gimnazije; više u: *Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njegovog početka do konca 1895.*, Zagreb, 1896., str. 73, 80, 102.; Antun Cuvaj: *Građa za povijest školstva Kraljevine Hrvatske i Slavonije*, Zagreb, 1910., svezak X., str. 144-155.; Ida Ograjšek Gorenjak, *Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu*, *Povijest u nastavi*, Vol. IV No.8 (2) Prosinac 2006., str. 147-176.; *HR-DAZG-217* Ženska učiteljska škola sestara milosrdnica.

9 L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 20.

10 Isto, str. 20.

11 Namjesni učitelj/ica je učitelj bez položenog »stručnog ispita«.

12 U *Izvješću obćih pučkih i šegtske škole slob. i kr. grada Koprivnice koncem školske godine 1891./1892.*, brzotiskom

navodi se da je u studenom 1891. godine oboljeo učitelj i ravnatelj Đuru Estera<sup>13</sup> »u razredu zastupala učiteljska kandidatkinja gospodična Ivka Hiršlova.«<sup>14</sup> Bolesnog Đuru Estera Ivka Hiršl trebala je mijenjati u nastavi »do konca prvog proljeća ove školske godine.« On je, kako bi se što prije oporavio, vršio samo dužnost ravnajućeg učitelja.<sup>15</sup> Đuro Ester umro je 29. ožujka 1892. godine izgubivši bitku s teškom bolešću od koje je bolovao od 1887. godine. Odredbom županijske oblasti iz Bjelovara od 2. travnja 1892. godine br. 3114. njegova dužnost »uprava ovdješnjih škola privremeno je povjerena učitelju Miji Židovcu. Namjesna učiteljica pako Ivka Hiršlova pridržana je do konačnog popunjenja učiteljskog mjesta na dalje vršenje učiteljske dužnosti u 1. A. dječjačkom razredu ovogradske niže pučke škole.«<sup>16</sup> Ivka Hiršl je otad obnašala dužnost učiteljice i razrednice u 1. a razrednom odjelu koji je brojio 41 učenika od kojih je deset njih razred završilo s odlikom.

Školska godina 1892. / 1893. donijela je Nižoj pučkoj dječjačkoj i djevojačkoj školi iz Koprivnice dvije velike promjene. Prva je otvorenje nove školske zgrade i petog razrednog odjela 20. listopada 1892. godine, a druga da je »na zagovorni prijedlog gradskog poglavarstva u Koprivnici od

skom T. Kostinčera, Koprivnica, 1892., str. 11. u popisu učiteljskog osoblja nalazi se ime Ivke Hiršl, namjesne učiteljice u 1. a razredu.

13 Đuro Ester (Koprivnica, 2. ožujka 1844. - Koprivnica, 29. ožujka 1892.). Pučku školu polazi u rodnoj Koprivnici, a gimnaziju u Zagrebu, Varaždinu i Senju. Studirao je u Beču i Zagrebu. Od 1865. djeluje kao koprivnički prosvjetni djelatnik i animator kulture. Bio je vodeća osoba koprivničkog amaterskog kazališta. Objavljena su mu djela: *Mlinar i dimnjačar*, *Redateljske nepravilike*, *Ašešovi*, *Penzionatkinja*, *Pravnički ples*. Jedna koprivnička škola nosi njegovo ime.

14 *Izvješće obćih pučkih i šegtske škole slob. i kr. grada Koprivnice koncem školske godine 1891./1892.*, brzotiskom T. Kostinčera, Koprivnica, 1892., str. 6.

15 U ranijim *Izvješćima obćih pučkih i šegtske škole slob. i kr. grada Koprivnice* u popisu zaposlenika stoji da je Đuro Ester vršio dužnosti ravnajućeg učitelja i učitelja dječjačke i djevojačke škole, dok u popisu zaposlenika šk. god. 1891./1892. vrši samo dužnost ravnajućeg učitelja; *Izvješća obćih pučkih i šegtske škole slob. i kr. grada Koprivnice za školske godine 1888./1889.*, str. 13.; 1890./1891., str. 3.; 1891./1892., str. 11.

16 *Izvješće 1891./1892.*, str. 7.

5. listopada 1892. br. 6578. obnašala je Visoka kr. zemaljska vlada, Odio za bogoštovlje i nastavu, otpisom svojim od 31. listopada 1892. br. 13 474. dozvoliti, da se kod ove škole, za I. razred dječačke i djevojačke škole stvori mješovita paralelka, na kojoj je po velesl. kr. žup. oblasti u Belovaru, otpisom od 8. studenoga 1893. br. 11. 359. ž. postavljena za namjesnu učiteljku gdjica Ivka Hiršlova.«<sup>17</sup> Razred je pohađalo 58 učenika, 35 djevojčica i 23 dječaka. S odlikom je razred završilo 12 učenika, osmero ih se tijekom godine ispisalo, a jedan učenik ostao je neispitan.<sup>18</sup>

U školskoj godini 1893. / 1894. Ivka Hiršlova bila je razrednica I. kombiniranog (mješovitog) razreda u dječačkoj školi.<sup>19</sup> Razred je brojio 53 učenika, 19 djevojčica i 34 dječaka.<sup>20</sup>

U Školskom kalendaru za godinu 1895. / 96. Ivke Hiršl više nema na popisu učitelja za grad Koprivnicu.<sup>21</sup> Naime, nakon 1894. godine, kad je još nalazimo u Učiteljskom kalendaru za 1894. godinu objavljenom 1893. godine,<sup>22</sup> njezino ime se ne nalazi u učiteljskim kalendarima, shematiizmima ni u Službenom glasniku Kr. Hrv. - Slav. - Dalm. Zemaljske vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu u kojem se inače mogu pratiti kretanja u službi. Na temelju toga možemo pretpostaviti da se nakon udaje odrekla službe, što je i bilo u skladu s važećim školskim zakonom.<sup>23</sup>

17 *Izvešće* 1892./1893., str. 7. i 8.

18 Isto, str. 16. i 17.

19 *Izvešće* 1893./1894., str. 12. i 13.

20 Isto, str. 19., 20. i 26.

21 *Školski kalendar za godinu 1895-96 za profesore i učitelje srednjih zavoda i viših i nižih pučkih škola*, Zagreb: Knjižara Lav Hartman (Kugli i Deutch), 1895., str. 67.

22 Učiteljski koledar za prostu godinu 1894., Godina III., *Učiteljsko društvo požeške doline*, Zagreb, 1893., str. 56.; Ivka Hiršl se spominje kao namjesna učiteljica u Koprivnici.

23 Poziv učiteljice bio je prva profesija koja je omogućavala relativno sigurno i stabilno zaposlenje ženama iz srednje klase i ekonomsku neovisnost neudanim ženama. Međutim, država ih je diskriminirala zabranivši im da se udaju, osim za učitelja, sve do 1938. godine. Prema Školskom zakonu od 31. listopada 1888. godine §.152. *Uda li se koja učiteljica, smatrat će se, da se je dobrovoljno službe odrekla, no koja služi preko 5 godina, dobiva otpisnu u iznosu od jednogodišnje plaće*; Antun Cuvaj, *Školski zakon od 31. listopada 1888. s provedbenim naredbama i načelnim rješidbama*, Zagreb, 1901., str. 700.

Barunica Ivka Ožegović bila je veoma ponosna na svoje zvanje. U jednom časopisu je napisala: »Divno li je podići se vlastitim snagama i samozatajom pa kad si gore, ponosom bacati pogled na trnoviti put, koji si prevalio. To se čuvstvo ne da opisati; to ja znam iz iskustva... Što teže dođeš do hljeba to je slađi. I ja se više ponosim time, što sam u životu nešto bila, nego time, što sam slučajno postala barunica. Moje zvanje je bilo najsvetije – bila sam pučka učiteljica.

Nema dana, da mi ne lebde pred očima sretni oni uzvišeni časovi, kad je stotinu nevine dječice u mene gledalo i moje riječi slušalo. Da! U školi - i samo u školi bila sam kraljica... Kakovim sam zanosom vršila sveto to zvanje, najbolje znadu oni, koji su sa mnom istodobno radili, a ti su hvala Bogu još na životu.«<sup>24</sup>



Slika 1. Barunica Ivka Ožegović, *Ilustrovani list*, god. V., br. 30.

24 Ivka barunica Ožegović, Vrijednost rada, *Ženski svijet*, God. I/1917., br. 1., str. 24.

Ivka Hiršl udala se za baruna Ljudevita Ožegovića od Barlabaševca<sup>25</sup> 5. prosinca 1895. godine<sup>26</sup> kojem je 12. travnja 1896. godine u Budimpešti rodila kćerku Luciju (Ludoviku).<sup>27</sup> U prijepisu rodnog lista Lucije (Ludovike) vidimo da je obitelj neko vrijeme živjela u Budimpešti, u Ulici Gyár 34.<sup>28</sup> Obitelj zatim seli na obiteljsko imanje u Gušćerovec gdje stanuje u istoimenom dvorcu.<sup>29</sup> Godine 1903., nakon parcelizacije i prodaje

vlastelinstva i dvorca Općini i seljacima, obitelj Ožegović seli u Zagreb i stanuje u stanu od sedam soba.<sup>30</sup>

## 2. Humanitarni rad Ivke barunice Ožegović

Nakon udaje i prestanka rada u školi barunica Ivka Ožegović započinje humanitarni i karitativni rad. Na humanitarnom polju veliki utjecaj na nju izvršila je njena najbolja prijateljica koja je u Beču osnovala Dječji dom i Dom dojenčadi za radničku djecu.<sup>31</sup> Njenim stopama ide i barunica Ožegović.

Bila je članica Centralnog odbora sekcije za našu djecu koja je djelovala u sklopu Udruge učiteljica kraljevina Hrvatske i Slavonije.<sup>32</sup>

25 Barun Ljudevit Ožegović rođen je 1841. godine kao sin baruna Metela Ožegovića na dobru Gušćerovec kod Križevaca. Ljudevit je diplomirao pravo i filozofiju u Beču, bavio se ekonomijom a kasnije i politikom. Bio je veleposjednik i narodni zastupnik. Kao član Neovisne stranke bio je opetovano biran u Hrvatski sabor i delegat na Zajedničkom saboru. Obnašao je i dužnost ravnatelja jedne pučke banke, gdje je bio cijenjeni stručnjak. Prva supruga bila mu je grofica Olga Erdödy s kojom je imao četvero djece, tri sina i kćer. S drugom suprugom Ivkom Hiršl (Hayos) imao je kćer Luciju (Ludoviku). Ljudevit je bio vrlo cijenjen u svim društvenim krugovima. Umro je 28. listopada 1913. godine a sahranjen je u obiteljskoj grobnici u Beli. Zbog civilne ženidbe sa Židovkom Ivkom Hiršl njegova porodica ga se odrekla, a sestra ga je čak i proklela.; L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 21.

26 *Arhiv Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta, Zbirka HNK, bez sign., personalni dosje Lucije Ožegović*, Prijepis izvotka iz matice krštenih budimpeštanske térézvarni rim. kat. župe, XXXVIII. svezak, god. 1896., str. 72.

27 Lucija (Ludovika) Ožegović (Budimpešta, 12. travnja 1896. - Zagreb, 9. kolovoza 1962.). Operna pjevačica, alt. Pjevanje učila na školi Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu a od 1913. do 1916. godine na Muzičkoj akademiji u Beču. Debitirala je u Ljubljani kao Paulina (Čajkovski, *Pikova dama*). Bila je članica opera u Ljubljani i Mariboru u razdoblju od 1924. do 1942. godine a od 1945. godine i u Zagrebu. Altistica velikih glasovnih mogućnosti i osobitog smisla za glumu, ostvarila je nekoliko zapaženih kreacija od kojih valja istaći Groficu (Čajkovski, *Pikova dama*), Marcelinu (Mozart, *Figarov pir*), Urliku (Verdi, *Krabuljni ples*) i dr., kao i niz pomno izrađenih stilski okarakteriziranih epizodnih uloga. S uspjehom se bavila koncertnom djelatnošću, a za djelovanja u Ljubljani nastupala je i kao dramska umjetnica. Vodila je prilično buntovan život zbog kojeg se često sukobljavala s majkom. Živjela je za sina Ivu kojem je, nakon što je ovaj stradao u Drugom svjetskom ratu na strani partizana, posvetila knjižicu *Pismo mrtvom sinu*, Zora, Zagreb, 1953.

28 *Arhiv Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta, Zbirka HNK, bez sign., personalni dosje Lucije Ožegović*, Prijepis izvotka iz matice krštenih budimpeštanske térézvarni rim. kat. župe, XXXVIII. svezak, god. 1896., str. 72.

29 Gušćerovec je mirno i skromno mjesto podno južnih obronaka Kalnika, uz cestu Križevci-Gornja Rijeka.

30 Stan se najvjerojatnije nalazio u današnjem centru grada ili Gornjem gradu, jer je Lucija polazila školu na Griču. Ljudevit Ožegović dao je sagraditi trokatnu stambenu najamnu uglovnicu. Zgrada je izgrađena 1874. ili 1875. godine prema projektu Ivana Plochbergera. U prizemlju je bila kavana "Zagreb", adaptirana 1895. i zatvorena 1954. godine. Međutim, zgrada je prodana i obitelj najvjerojatnije nije stanovala u njoj. Palača Ožegović, prva neorenesansna trokatnica monumentalnih dimenzija, unijela je novo mjerilo na trg jer se odlikuje kulturno-povijesnom, graditeljsko - tipološkom, arhitektonskom i urbanističkom vrijednošću. Danas Trg Nikole Zrinskog 17 i Berislavićeva 1.

31 L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 32.; U djelu ime nije navedeno.

32 Antun Cuvaj, *Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*, svezak XI., Zagreb, 1913., str. 190.; Učiteljice su bile angažirane i na području socijalne skrbi, ali često je to bio neplaćen rad koji su obavljale organizirane u dobrotvorna društva. Najpoznatija bila je *Udruga učiteljica*, osnovana 1904. godine, s vrlo aktivnom sekcijom *Naša djeca za sistematsku socijalno-zdravstvenu zaštitu djece*, a uzdržavale su i Dječji dom. U okolnostima nedovoljnog broja od države podupiranih socijalnih ustanova, udruga je postala *intelektualnom radionicom za stjecanje dobrotvornih priloga koji su sponzorirali rad prvih pravih ustanova socijalne pomoći: sirotišta, dječjih domova, obdaništa, skloništa i bolnica*. Dana 10. veljače 1908. godine *Udruga učiteljica* jednoglasno je prihvatila prijedlog predsjednice Udruge da se uvede tzv. *Dječji dan*. Zagrebačke gospođe su se s članicama Udruge konstituirale u posebnu sekciju pod imenom *Centralni odbor Udruge učiteljica, sekcije za našu djecu*. Cilj sekcije bio je pružiti materijalnu i moralnu pomoć djeci koja takvu pomoć trebaju (siročadi, bolesnoj djeci, siromašnima, zlostavljanoj djeci, djeci

Barunica Ivka Ožegović se svojim humanitarnim radom naročito istaknula u provedbi Prvog dječjeg dana 6. lipnja 1908. godine.<sup>33</sup> Ona je, zajedno s ostalim odbornicama, »od ranog jutra 6 sati do kasne večeri neumorno molila prolaznike mali prinos za našu djecu, a toj se molbi rijetko tko oglušio.«<sup>34</sup> Akcija je provedena u čitavoj Hrvatskoj i Slavoniji. U mjestima gdje nije bilo članica Udruge učiteljica posao obilježavanja Dječjeg dana i sakupljanja donacija preuzeli su učitelji i učiteljice. Zbog što boljeg odaziva organizirane su kazališne predstave, koncerti, odigrana je čak i nogometna utakmica između Concordie i Ate-ne u Zagrebu.<sup>35</sup> Svota sabrana na Prvom dječjem danu iznosila je 47. 839 K i 38 f. te tako nadmašila svako očekivanje.<sup>36</sup> Barunica Ožegović bila je među onim darovateljima koji su za djecu darovali najviše, 50 K.<sup>37</sup> Udruga je Dječje dane uspješno organizirala i narednih godina, sve do početka Prvoga svjetskog rata. Sakupljenim novcem pomoglo se ugroženoj djeci, a otvorena su i skloništa za djecu u Zagrebu i Sušaku, Ferijalni dom u Milkovcu pod Kalnikom i Dječji dom u Zagrebu.<sup>38</sup> Na izgradnju Dječjeg doma u Zagrebu i na zasluge koje je imala u njegovu nastajanju, barunica Ožegović bila je naročito ponosna.

Dana 28. listopada 1913. godine, nakon dulje i teške bolesti, u 72. godini života umro je Ivkin suprug barun Ljudevit Ožegović.<sup>39</sup> Smrt supruga i školovanje kćeri Lucije na Konzervatoriju u Beču

ostavili su veliku prazninu i samoću u baruničinu životu. Tu prazninu pokušala je popuniti još većim društvenim i humanitarnim angažmanom. Tako je »neumorno radila u svim humanitarnim i prosvjetnim institucijama s najvećim oduševljenjem.«<sup>40</sup> Osobito se angažirala onda kad je to bilo i najpotrebnije, tj. za vrijeme Prvoga svjetskog rata.

Učiteljice, učitelji, ugledne gospođe i gospoda bili su i povjerenici Lige za zaštitu djece koja je preimenovana u Ligu za zaštitu obitelji mobilizovanih vojnika. Liga je bila najzaslužnija za brzo organiziranje pomoći u Zagrebu tijekom Prvoga svjetskog rata.<sup>41</sup> Gradska uprava bila je nesposobna sama organizirati efikasnu pomoć pri prehranjivanju obitelji mobiliziranih vojnika pa je rad na prikupljanju podataka o potrebitima i mobiliziranju bogatijih obitelji za pružanje pomoći povjerila Ligi.<sup>42</sup> Izabrano je 60 povjerenika i povjerenica koji su obilazili kuće i sakupljali pomoć za Ligu. Kao jedna od najistaknutijih povjerenica Lige u Zagrebu djelovala je i barunica Ivka Ožegović.<sup>43</sup> Unutar Lige za zaštitu djece osnovani su mnogi pododbori, primjerice Gradjanski odbor, Društvo za prehranu siromašne školske mladeži, Savez gostioničarsko - krčmarskih zadruga, Građanski odbor za prehranu siromašne djece naših ratnika, Odbor zagrebačkih gospodja za ratnu pripomoć.<sup>44</sup>

Odbor zagrebačkih gospodja za ratnu pripomoć organizirao je i humanitarnu akciju *Spomen-*

s posebnim potrebama...); Dubravka Peić - Čaldarović, Osnovne karakteristike profesionalne djelatnosti žena u Hrvatskoj između dvaju svjetskih ratova (1918. - 1941.), *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 3, Zagreb, 1997., str. 491-503.

33 Udruga učiteljica dogovorila je da će Dječji dan obilježavati svake prve subote u lipnju te na taj način sakupljati dobrovoljne poklone i prihode za djecu kojima je pomoć potrebna.

34 Prvi Dječji dan 6. lipnja 1908., *Udruga učiteljica Hrvatske i Slavonije. Sekcija za našu djecu*, Zagreb, 1908., str. 13.

35 A. Cuvaj, *Građa za povijet školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*, str. 194.

36 Isto, str. 198.

37 Prvi Dječji dan 6. lipnja 1908., str. 13.

38 A. Cuvaj, *Građa za povijet školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*, str. 199-235.

39 NSK, R 6193, Osmrtnica baruna Ljudevita Ožegovića.

40 Zlata Kovačević-Lopašić, Ivka barunica Ožegović, *Ilustrovani list*, God. V, br. 30., Zagreb, 31. kolovoz 1918., str. 473.

41 Liga za zaštitu djece osnovana je 11. siječnja 1914. godine. Za prvu predsjednicu izabrana je Malvina Holjac, a glavni pokrovitelj Organizacije bio je zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer.

42 Josip Šilović, Karitativni rad za vrijeme rata, Zagreb, 1915., str. 5.; vidi i: Sandra Prlenda, Žene i prvi organizirani oblici praktičnog socijalnog rada u Hrvatskoj, *Revidirana socijalne politike*, god. 12, br. 3-4, Zagreb, 2005., str. 319-332., na str. 322.

43 Druga glavna skupština Lige za zaštitu djece u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1917., str. 29.

44 J. Šilović, *Karitativni rad za vrijeme rata*, str. 6-16.; Glavni cilj Lige i pododbor bio je prehranjivanje obitelji mobiliziranih vojnika, ali i materijalna te moralna zaštita djece. Liga je 1. listopada 1916. godine otvorila i *Ligin dom* u kojem je bilo smješteno petnaestero ratne siročadi. Otvorenju je prisustvovala i barunica Ivka Ožegović.

*lipa* u kojoj su ljudi za jednu krunu zabijali čavao u postavljenu lipu. Želja je bila da takva željezna lipa postane spomen stup za buduća vremena. Akcija je polučila veliki uspjeh, a barunica Ožegović posvetila joj je i pjesmu *Spomen lipa* objavljenu u *Ilustrovanom listu* 15. svibnja 1915. godine.<sup>45</sup>

»Odbor zagrebačkih gospodja za ratnu pripomoć uzeo si je dvostruku zadaću, u jednu ruku da opskrbljuje rubeninom vojnike, koji idu na ratište i ranjenike u zagrebačkim bolnicama, a drugu da podupire porodice mobiliziranih vojnika.«<sup>46</sup>

Barunica Ivka Ožegović, osim angažiranosti u radu Lige za zaštitu djece, tijekom rata radila je i kao bolničarka u bolnici Crvenog križa u Obrtnoj školi u Zagrebu. U članku objavljenom u *Ilustrovanom listu* u ožujku 1915. godine pod naslovom *Hrvatska bolničarka* između ostaloga piše: »Uz uzor liječnike ima ovdje i uzor bolničarka. Među prvima je svakako vrijedno spomenuti nama vrlo poznatu i među Hrvatima obljublenu barunicu Ivku Ožegović; ...Ona se od početka rata brine za ranjenike, dajući im cigareta, milujući ih i davajući im ine potrepštine, koje su ranjeniku nužne. Stoga ranjenici ne smažu toliko hvale, kojom bi ju nagradili. - Tiha u životu, velika u javnosti, je naša vrlo vrijedna barunica bolničarka, što joj osobito služi na čast, te joj želimo da ustraje na dosadanjim svojim stopama, koje služe njoj u počast, a bolesnicima na zdravlje.«<sup>47</sup> Osim što se brinula za ranjenike i pomagala im oko osnovnih potreba, mnoge od njih naučila je čitati i pisati: »Pošto je bila učiteljica i ove se dobe uvijek ushitom sjeća, znala je, kako je oštroumna, udesiti svoje djelovanje oko ranjenih analfabeta, tako da je svakog naučila čitati i pisati.«<sup>48</sup>



**Slika 2.** Barunica Ivka Ožegović kao bolničarka, *Ilustrovani list*, god. V., br. 3.

Sve humanitarne organizacije koje su djelovale za vrijeme Prvoga svjetskog rata u razdoblju prelaska iz Države SHS u Kraljevinu SHS morale su proći reorganizaciju društvenog života. Tako je i dr. Josip Šilović<sup>49</sup> koji je bio na čelu Organizacije

45 *Ilustrovani list*, god. II., br. 20., Zagreb, 15. svibnja 1915., str. 461.

46 J. Šilović, *Karitativni rad za vrijeme rata*, str. 15.

47 J.V., bolničar, Hrvatska bolničarka, *Ilustrovani list*, god. II., br. 11., Zagreb, 13. ožujka 1915., str. 224.

48 Z. Kovačević - Lopašić, Ivka barunica Ožegović, *Ilustrovani list*, god. V., br. 30, str. 473.

49 Josip Šilović (Praputnjak kraj Bakra, 8. rujna 1858. - Zagreb, 9. svibnja 1939.). Hrvatski pedagog, sveučilišni profesor, rektor Sveučilišta u Zagrebu, saborski zastupnik, ban Savske banovine i senator. Šilović je imao teško djetinjstvo. Bio je dijete iseljenika koji je stradao kao šumski radnik ostavivši za sobom udovicu s četvero djece. Njegovo siromašno djetinjstvo dovedeno je u vezu s njegovim izuzetnim humanitarnim radom kasnije. Nakon završenog studija prava i habilitacije stječe naslov doktora prava 1884. godine na Pravoslavnom i državoslovnom fakultetu u Zagrebu. Nakon rada u sudstvu i upravi, od 1894. godine je redoviti profesor kaznenog prava, kaznenog postupka i filozofije prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1898. / 1899. obnaša dužnost rektora Sveučilišta u Zagrebu. Osnivač je hrvatske moderne nastave kaznenog prava. Vladao je s pet jezika i stenografijom. Bio je zastupnik Hrvatsko - srpske koalicijske u Hrvatskom saboru. Kasnije je bio ban Savske banovine (od 1929.) i senator. Uz svoj rad na Sveučilištu, intenzivno se bavio karitativnom djelatnošću. Bio je dugogodišnji predsjednik Narodne zaštite-Saveza dobrotvornih društava te jedan od urednika publikacije Narodna zaštita. Nazivali su ga «ocem naše socijalne politike, a naročito naše zaštite djece» te promicateljem brojnih

za zaštitu djece u Hrvatskoj i Slavoniji do 1918. godine okupio sva humanitarna društva u Udruženje dobrotvornih društava u Hrvatskoj i Slavoniji, odnosno u Narodnu zaštitu.<sup>50</sup> Unutar udruženja humanitarnih organizacija kao članica Središnjeg zemaljskog odbora, zahvaljujući *Hrvatskoj narodnoj straži*, našla se i barunica Ivka Ožegović, predsjednica ženskog odsjeka.<sup>51</sup> Jedna od glavnih zadaća *Hrvatske narodne straže* bila je podizati škole na područjima koja su bila najviše pogođena Prvim svjetskim ratom. Barunica Ožegović bila je jedna od začetnica Gospojinskog društva iz Koprivnice preko kojeg su Koprivničanke djelovale na humanitarnom i školskom planu.<sup>52</sup> U Koprivnici nije bilo akcije ili slave koju barunica nije podupirala ili prisustvovala i materijalno i moralno.<sup>53</sup> Liga za zaštitu djece provela je akciju zbrinjavanja gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata.<sup>54</sup> Veliki dio istarske i dalmatinske djece bio je smješten u Križevcima, Koprivnici i cijeloj Podravini, a barunica Ivka Ožegović bila je jedan od glavnih donora za provedbu akcije. O akciji je spjevala i pjesmu objavljenu u *Narodnoj zaštiti* pod naslovom *Dalmatinskoj i istarskoj dječici*.<sup>55</sup>

dobročinstava i humanitarnih akcija. Tijekom Prvoga svjetskog rata na dužnosti je ravnatelja Ureda za pomoć stradalima u ratu. Već mu suvremenici u zasluge ubrajaju spašavanje velikog broja izgladnjele djece i mladeži iz Istre, Bosne te južnih dijelova Hrvatske.

50 Mira Kolar Dimitrijević, *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata*, Slavonski Brod, 2008., str. 147. i 148.; Unutar društva *Udruženja dobrotvornih društava u Hrvatskoj i Slavoniji* nalazilo se 24 društava koja su pristala na suradnju i pomoć Središnjem zemaljskom odboru društva. Udruga je imala svoje glasilu pod nazivom *Narodna zaštita*. Glavni urednik bio je dr. Đuro Basariček.

51 *Spomenspís na spasavanje istarske, osansko-hercegovačke i dalmatinske djece*, Zagreb, 1921., str. 104. i 105.

52 Mira Kolar Dimitrijević, *Briga Podravine za djecu ugroženu u Prvom svjetskom ratu*, *Podravina*, vol. 5., br. 10., str. 130-157., na str. 132.

53 *Hrvatski narod*, god. I., br. 7., Koprivnica, 4. veljače 1923., str. 2.

54 Više u: M. Kolar Dimitrijević, *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata*.

55 *Narodna zaštita*, god. I (1917.), br. 10., str. 6.

Barunica je bila kuma i naročita dobrotvorka Prvog zagrebačkog radničkog društva<sup>56</sup> i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Križevci. Dana 28. srpnja 1914. godine barunica Ožegović darovala je barjak Dobrovoljnom vatrogasnom društvu u Križevcima i bila njegova kuma. Na barjaku je izvezen lik Sv. Florijana u zlatu.<sup>57</sup>

### 3. Domoljubna djelatnost

Dana 28. lipnja 1914. godine barunica Ožegović je u sklopu *Hrvatske straže* bila među organizatorima manifestacije u kojoj je iz Rijeke stiglo oko tisuću riječkih Hrvata koji su javno deklarirali svoje hrvatstvo.<sup>58</sup> Događaj je ostao u sjeni zbog atentata na prijestolonasljednika nadvojvodu Franju Ferdinanda i njegovu ženu Sofiju u Sarajevu.

Nakon završetka Prvoga svjetskog rata zagrebačke gospođe osnovale su društvo *Hrvatska žena*.<sup>59</sup> Ono je osnovano 21. svibnja 1921. godine.

56 Društvo je utemeljeno 1873. godine, a ukinuto 1948. godine. Djelovalo je na području grada Zagreba sa svrhom uzajamne pripomoći u slučaju bolesti, nesposobnosti za rad i smrti. Okupljalo je tvorničke i obrtničke radnike i male obrtnike. Imalo je svoj dom u Krajiškoj ulici 12. u Zagrebu.

57 L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 45.

58 L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 40.

59 Dobrotvorna gospojinska društva osnovana prije Prvoga svjetskog rata uglavnom su se bavila karitativnom djelatnošću, pružala su pomoć siromašnoj djeci i starcima. Nakon rata osnivaju se nova društva, a stara nastavljaju rad po novim društvenim pravilima, pomažu se i obitelji s mnogobrojnom djecom u kojima je otac ostao bez službe, a pripomoć se također dijelila ratnim udovicama i siročadi. Osim stručno-profesionalnih društava, djelovalo je mnogo različitih ženskih udruga, od kojih su najbrojnije bile one karitativne i vjerske. Slabije su bila zastupljena društva s feminističkim programom borbe za politička prava žena. Osnivaju se i sasvim nova društva prema stranačkoj pripadnosti i društva na nacionalnoj osnovi. Po nacionalnoj osnovi osnovano je i društvo *Hrvatska žena*. Zadatak društva *Hrvatska žena* po društvenim pravilima bio je *da goji među hrvatskim ženama smisao za društvenost, koja će radati inicijativom i akcijom na nacionalnom i feminističkom polju, na polju čovječnosti, prosvjećivanja, morala, narodnog zdravlja, društvenosti i privrede*. Društvo *Hrvatska žena* ustrojeno je sa zadatkom da djeluje na socijalnom, humanitarnom, kulturno-prosvjetnom i nacionalnom polju.; Vidi u: Lucija Benyovsky, *Društvo Hrvatska žena u Ka-*

Za prvu predsjednicu društva Hrvatska žena izabrana je Zora pl. Trnski,<sup>60</sup> a za potpredsjednice izabrane su Marija Kumičić<sup>61</sup> i barunica Ivka Ožegović.<sup>62</sup> Društvo je prvi javni nastup imalo 15. lipnja 1921. godine u Vrbovcu. Tog dana u Vrbovcu se slavila tristota godišnjica rođenja hrvatskog bana Petra Zrinjskog (1621. - 1671.) i posveta zastave domaćeg Hrvatskog pjevačkog društva Petar Zrinjski. Kuma zastavi bila je potpredsjednica društva Hrvatska žena barunica Ivka Ožegović.<sup>63</sup> Društvo je često nastupalo s društvom Katarine grofice Zrinjski, Hrvatskim sokolom, društvom Hrvatsko srce te društvom Braća hrvatskog zmaja.<sup>64</sup> Društvu Hrvatska žena nije bila svrha političko, odnosno stranačko djelovanje. Zbog zajedničkih nastupa s pripadnicima HRSS-a (Hrvatske republikanske seljačke stranke, kasnije HSS) prigodom proslava obljetnica, sudjelovanja u demonstracijama te isticanja udružene opozicije Hrvatskog bloka i aluzija antidinastičkog prizvuka u govorima svojih prvakinja Društvo je povremeno bilo zabranjivano od vlasti kao nacionalističko i »separatističko udruženje«.<sup>65</sup> Društvo Hrvatska žena, uz društvo Katarina grofica Zrinjski, najzaslužnije je i za širenje kulta Zrinskih i Frankopana koji su smatrani simbolom hrvatskog naroda za uspostavljanje samostalne hrvatske države. Barunica Ivka Ožegović »prva je, koja poziva javno žene na kult Zrinskih i Frankopana, da se iskaže dostojna pošta sjeni velikih hrvatskih mučenika.«<sup>66</sup>

Ona je svojom udajom poprimila intencije svoga supruga Ljudevita Ožegovića čije su obiteljske tradicije usko povezane s kulturom i nacionalnom prošlošću hrvatskog naroda. Nije bilo važnijeg pokreta u kojem se ne bi spomenulo ime baruna Ožegovića. U tom duhu radila je i barunica Ivka Ožegović. Za vrijeme Prvoga svjetskog rata zalagala se za narodno jedinstvo i samodređenje naroda Hrvata, Srba i Slovenaca, a kasnije u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca i za ravnopravniji položaj hrvatskog naroda unutar Kraljevine.

Barunica Ožegović zalagala se i za školovanje žena, vrijednost ženskog rada i ženska prava. Hrvatskim ženama poručila je: »Naprijed hrvatske žene! Koristite rodu, čovječanstvu i sebi radom vašim! Bio taj rad kakav mu drago, teži ili lakši, po njemu postat ćete neovisne, čvrste i dične, jer samo u radu je spas, pogotovo danas, gdje nas izmučena domovina više no ikad zove i treba...«<sup>67</sup>

Barunica je u svakoj prilici upozoravala na ljepotu naše slatke materinske riječi i poticala otmjene žene raznih društava »da nigda ne govore tuđim jezikom bez potrebe«.<sup>68</sup>

Pisala je prigodne, lijepe, tople i osjećajne pjesme. Neke od njih je i objavila u novinama. Pjesme su vezane za smrt, bol i stradavanje ili istaknute pojedince iz dinastije Habsburg. One su različite po vrsti, ali vrlo slične po motivima i stilskim izražajnim sredstvima. U njima naglašava vjernost i patnju Hrvata te se nada boljim vremenima.<sup>69</sup>

Pomagala je mnogo ženskih umjetnica (slikarica i književnica), a kao jedna od prvih mecena pomagala je i tiskanje knjiga i priređivanje izložaba te sponzorirala siromašne umjetnike.<sup>70</sup> Pomaganje i dobrotvorni rad, bilo društava bilo pojedina, posve je zasjenio slikanje i ozbiljniji rad na razvijanju potencijalnog slikarskog talenta u Ivke Ožegović Barlabaševečke.<sup>71</sup>

rlavcu. 1921-1954, 1991-1996, Karlovac, 1996.; Lucija Benyovsky, Jelisava Horvat (1880-1961), u: *Dr. Rudolf Horvat-Život i djelo*/zbornik radova, Koprivnica, 1998.; Lucija Benyovsky, Društvo Hrvatska žena i Zagorka, *Hrvatska revija: Časopis Matice hrvatske*, Obnovljeni tečaj 9 (2009), str. 124-136.

60 Kćer ilirskog pjesnika Ivana pl. Trnskog.

61 Supruga pjesnika Eugena Kumičića.

62 Lucija Benyovsky, Društvo *Hrvatska žena u Karlovcu. 1921-1954, 1991-1996*; Lucija Benyovsky, Jelisava Horvat (1880-1961), u: *Dr. Rudolf Horvat-Život i djelo*/zbornik radova, str. 96.

63 Isto, str. 96.

64 Isto, str. 98.

65 Lucija Benyovsky, Društvo Hrvatska žena i Zagorka, *Hrvatska revija* 9 (2009), str. 126.; vidi i u: Rudolf Horvat, *Hrvatska na mučilištu*, Zagreb, 1942.

66 Z. Kovačević-Lopašić, Ivka barunica Ožegović, *Ilustrovani list*, god. V., br. 30., str. 473.

67 Ivka barunica Ožegović, *Vrijednost rada*, *Ženski svijet*, god. I/1917., br. 1., str. 24.

68 Z. Kovačević - Lopašić, Ivka barunica Ožegović, *Ilustrovani list*, god. V., br. 30., str. 473.

69 Vidi Prilog 1.

70 <http://www.nacional.hr/clanak/13325/28-hrvatskih-slikarica-plave-krvi> (4. 5. 2012.).

71 Katalog izložbe, *Hrvatske slikarice plemkinje iz Zbirke dr. Josipa Kovačića (2002.-2003.)*, ur. Zdravko Mihočac



Barunica Ivka Ožegović umrla je 26. siječnja 1923. godine od upale srednjeg uha koja je, uz dugotrajni dijabetes, za nju bila kobna.<sup>72</sup> Vijest o njenoj smrti prenijela je većina zagrebačkih i kopriivničkih novina.<sup>73</sup> Sahranjena je na zagrebačkom groblju Mirogoj u arkadama 28. siječnja.<sup>74</sup> Pogrebna povorka krenula je ispred Hrvatskog katoličkog kasina na Kaptolu br. 27 u 14 sati.<sup>75</sup> Povorku je organiziralo Prvo zagrebačko radničko društvo koje je pozvalo sva društva koja su željela sudjelovati u pogrebu blagopokojne velike dobrotvorke i promicateljice prosvjete barunice Ivke Ožegović.<sup>76</sup> Pogrebu je, uz sve hrvatske kulturne i humanitarne institucije, prisustvovalo mnoštvo od otprilike 15 000 ljudi. Na pogrebu je bila i velika delegacija iz Koprivnice. Kondukt je vodio biskup g. dr. Lang. Nad grobom se oprostilo šest govornika koji su duboko žaleći gubitak iskrenim riječima isticali ogromne zasluge pokojnice, njeno domo-ljublje, domovinski žar i neumornost.<sup>77</sup>

#### 4. Zaključak

Barunica Ivka Ožegović bila je jedna od najpožrtvovnijih, istinski rodoljubnih hrvatskih žena s početka 20. stoljeća. Neumorno je radila na humanitarnom, socijalnom, kulturnom i prosvjetnom

planu. Zalagala se za samoodređenje hrvatskog naroda, za hrvatski jezik. Bila je čuvar i promicatelj hrvatske kulture, povijesti, nacije i svijesti. Osjećala je patnje malog čovjeka, razumijela njegove jade. U ratnim vremenima svojim primjerom pokazala je kako žena može pomoći svome narodu.

Iako je još za života prozvana »među Hrvatima obljubljenom barunicom«,<sup>78</sup> nakon smrti ostala je zaboravljena i nepravedno je izostavljena iz jugoslavenske, odnosno hrvatske historiografije. Uzrok tome treba tražiti u još uvijek zanemarenoj i nedovoljno istraženju povijesti žena, ali i u političkoj angažiranosti njene obitelji. Naime, nije bilo važnijeg narodnog pokreta u kojem se ne bi spomenulo ime njenog supruga baruna Ožegovića. Sama se zalagala za trijalizam unutar Austro-Ugarske Monarhije, a u Kraljevstvu SHS otvoreno se zalagala za hrvatstvo i antidinastički djelovala. Kćer Lucija zagovarala je jugoslavenstvo, dok se unuk Ivo deklarirao kao komunist, zbog čega je i stradao u Drugom svjetskom ratu. Jugoslavenska historiografija je nakon Drugog svjetskog rata Ožegoviću najvjerojatnije izostavila zbog njihovog plemićkog podrijetla. Ovim člankom želio sam djelomično ispraviti nepravdu i doprinijeti rasvjetljavanju povijesti obitelji Ožegović i njihovog doprinosa na političkom, društvenom i kulturnom životu Hrvatske.

nec, Zagreb, 2002., str. 9.; Barunica Ožegović od svoga slikanja nije napravila profesiju i njeni radovi su isključivo dekorativni, npr. *Vrtni makov i stolisnik (1898.)*. Radove je potpisivala kao *Naimtu* (*naim* na turskom znači "nježni"). Radove je najčešće poklanjala.; Isto, str. 21. i 68.

72 L. Ožegović, *Pismo mrtvom sinu*, str. 77.; Vidi i: Nives Opačić, Lucija Ožegović: Pismo mrtvom sinu: čitanje s ključem, *Hrvatska revija*, časopis Matice hrvatske, god. X/2010, br. 4., str. 16-22., na str. 20.; Inzulina tada nije bilo, terapija njime početak će tek sljedeće godine (1924.).

73 *Obzor*, god. LXIV., br. 25., subota, 27. siječnja 1923., str. 3.; *Novosti*, god. XVIII., br. 25., subota, 27. siječnja 1923., str. 3.; *Podravski glasnik*, god. V (1923.), br. 4., 28. siječnja 1923., str. 3.

74 Barunica zbog svađe sa suprugovom obitelji nije htjela biti pokopana u obiteljskoj grobnici u Beli nego je izrazila želju da se pokopa u arkadama na Mirogoju.

75 *Novosti*, god. XVIII., br. 26., Zagreb, nedjelja, 28. siječnja 1923., str. 3.

76 Isto, str. 3.

77 *Hrvatski narod*, god. I., br. 7., Koprivnica, 4. veljače 1923., str. 2.

78 *Ilustrovani list*, god. II., br. 11., str. 224.

**Prilog 1.** Izabrane pjesme barunice Ivke Ožegović.**RANJENIM JUNACIMA**<sup>79</sup>

Velika je – sveta dužnost  
Njegovati ranjenike,  
Divne naše sokolove,  
Koji svoju krv proliše  
    Za kralja i dom...

Dala bih im sve, što imam:  
Njegujem ih dušom svom,  
S njima plačem, kada gledam,  
Izgubljenu ruku, nogu  
    Za kralja i dom...

Bože mili! tisuće boli  
Zaokuplja dušu moju,  
Jedan zove majku svoju:  
Gledaj ranu, koju dobih  
    Za kralja i dom...

Vjerenici drugi piše:  
„Čuj me, ljubo, što ti velim  
Lieve ruke nemam više,  
Al još živim srcem cielim  
    Za kralja i dom...

Zagorca ja pitam mladog,  
Kom su prsa probušena:  
„Je l' te, sinko, boli rana?“  
„Gospo! Zakletva je održana  
    Za kralja i dom...“

Ponosim se biti sestrom  
Hrvatskih tih junaka,  
Koji starim svojim geslom  
Mirno trpe teške muke  
    Za kralja i dom...

Jadni oni u daljini,  
Koji ranama podlegoše,  
Koji svoje drage oči  
U tudjini zaklopiše  
    Za kralja i dom...

**SPOMEN LIPA**<sup>80</sup>

Hrvatska ti draga lipo,  
Što ćeš našoj djeci reći,  
Kad minu tužni dani,  
Kad već ne će krvca teći?

„Ja san za vas glavu dala“  
Reći ćeš, im: „Djeco mila,  
Da vam budem pričat znala,  
Kakva doba tad su bila“;

„Kad su oci vaši pošli,  
Za dom, kralja život gubit,  
Al' već nisu natrag došli,  
Da vas mogu grlit, ljubit...“

„Ponosito ovdje stojim,  
Čekićem se tući dadem  
Za vas – evo krune brojim,  
Jer sirote ja vas znadem.“

Željezom ću sva se ovit,  
Jerbo tako biti mora –  
Dok nam dodju sretni dani,  
Dok nam opet svane zora.“

Stoj nam lipo na vjekove!  
Pričaj kćerkam, sinovima,  
Da u dragoj našoj zemlji  
Još Hrvata još nas ima...“

**PALIM JUNACIMA**<sup>81</sup>

Spominjat vas jedva mogu,  
Jer je tužno srce moje –  
Suzu lijem, suzu mnogu,  
Jad jadujem, tugu svoju.

Otišli ste, braćo mila,  
Sinovi i naša nada,

<sup>79</sup> *Hrvatska*, Glasilo stranke prava za sve hrvatske zemlje, god. 1914., br. 861., str. 1.

<sup>80</sup> *Ilustrovani list*, god. II., br. 20., str. 461.

<sup>81</sup> *Ilustrovani list*, god. II., br. 31., str. 735.

Ostavi vas dobra vila!  
Otišli ste! Gdje te sada?

Daleko od rodne grude  
Počivate lav uz lava.  
Poralo je to da bude –  
Nek je vama vječna slava!

Čuvat ćemo na ognjištu  
Uspomenu vašu svetu:  
Hrabri bjesto na poprištu,  
Znano to je cielom svietu.

Snijte blago, vi junaci  
U tudjini vječni sanak –  
O, nek vašoj djeci traci,  
I slobode sine danak!...

### **ŽELJA UMIRUĆEG RATNIKA<sup>82</sup>**

Već mnogom sam patniku kanoti sestra  
U bolnici ratničkoj sklopila oči,  
I posljednju suzu mu otrla s lica –  
O, hoću l' to ikad zaboravit moći!

Svi umiru lako, a samo je čežnja  
Za rodjenom grudom im teža od smrti,  
Jer ona do zadnjeg se uzdahla bolnog  
Baš ničim i nikad ne da već strti.

„O, sestrice, čuj me, i kući me vodi  
U maleno moje seoce milo,  
Da, tamo, gdje majčica moja me rodi,  
Gdje ostavih sve, što mi sveto bilo.

Sve, djetinstvo, blago i zlatnu si mladost  
I crkvicu, kraj nje i groblje još ono - -  
I mrtvom mi srcu bilo bi lakše,  
Do groba da prati me domaće zvono!...“

I svaki naš junak isto si želi,  
Pa sjeni se njegovoj duboko klanjam  
I mrtvu mu, zdenu već stisnem tad ruku –  
Oj, junače divni, što dom svoj ti ljubiš,  
I za njega umireš, trpeć muku!...

### **NADVOJVODI LEOPOLDU SALVATORU!<sup>83</sup>**

Salvatore! Hvala tebi,  
Što si opet kod nas bio,  
Dobro znadeš, da si svakom  
Ti Hrvatu drag i mio.

U bieli Zagreb doveo si  
Vjernu drugu, kćeri mile,  
Hrvatski im narod klić:  
Živile i sretne bile!

Reci kralju hrvatskomu  
Naše želje vruće toli,  
Zato Tebe najsmjernije  
Hrvatica jedna moli.

Svud po ratnim poljanama  
Vruća naša krvca teče –  
Jer je hrvat vjeran bio –  
Vjerom svojom krenut neće.

Vladalačkoj svojoj kući  
On će uvijek odan biti,  
Ta Hrvata s pamtovieka  
Junaštvo i vjera kiti –  
Do vidova, Salvatore!  
Miljeniče svih Hrvata,  
Kojima će ipak jednom  
Sinut sunce poslie rata...

### **MLADOJ KRALJICI!<sup>84</sup>**

Dobro nam došla, kraljice mlada,  
Teško u ovo tužno sad doba!  
Nosi nam svijetlo! Budi nam nada!  
Bit ćemo tebi harni do groba...

Dugo bje pusto prestolje Tvoje.  
Čekasmo Tebe, kraljice mlada!  
Ta bez topline, jutarnje rose,  
Duša nam ko cviet gine i strada.

82 *Ilustrovani list*, god. III., br. 5., str. 104.

83 *Ilustrovani list*, god. III., br. 42., str. 991.

84 *Ilustrovani list*, god. III., br. 51., str. 1208.

Nestalo smieška, nestalo pjesme,  
Dodji nam bliže, kraljice mlada!  
I Ti si žena, nježna si majka  
Znadeš, što znči živjeti sada,

Gdje no su sela pusta i kuće,  
Padaju hrasti, stari i mladi –  
Pomoć nam pruži, kraljice mlada,  
Da se na novo sreća sagradi...

Budi ti majka hrvatskoj djeci,  
Hranitelj kojim na polju osta –  
Vjeruj nam, vjeruj kraljice mlada,  
U nas je suza, boli je dsta...

Nosiš li vjernim palmu od mira,  
Kraljice mlada, mi ćemo znati  
Ime Ti kao molitvu šaptat,  
Sveticom Zito, Tebe svi zvati...

#### **KRALJU HRVATSKOMU<sup>85</sup>**

Dodji o dodji, hrvatski kralju,  
Dodji u sielo banova slavnih,  
Hrvat gdje tužan život sad živi,  
Sjećajući tek vremena se davnih...

Hrvatski narod ne ima zlata,  
Tebe da kralju osipa njime –  
U nas je samo ljubav i vjernost,  
Hrvatsko naše pošteno ime.

Gdjegod se sada hrvatski barjak,  
Sa slikom Tvojom, kralju naš, vije,  
Hrabar ko lav je hrvatski vojnik  
Za Te i dom svoj krvcu svud lije...

Mnoga su gnjezda ostala prazna,  
Mnogi se soko vrati bez krila –  
Samrt je mnogu hrvatsku majku  
U crno ruho i tugu svila...

Malen naš narod dao je Tebi  
Nadu svu svoju – sinove svoje

Ostala samo siročad biedna –  
Sve drugo, kralju, Tvoje je, Tvoje.

Utjehe daj nam, kralju Ti mladi,  
Pa se nas sjeti iza tog rata –  
Daj, da i nama jednom već sine  
Tračak slobode pred naša vrata...

#### **KATARINI ZRINJSKOJ<sup>86</sup>**

**uoči 30. travnja.**

Prolječno sunce zlačane trake  
Prosijplje poljem, briegom i lugom –  
Prolječni danak sutra je opet,  
Kada nas spomen napunja tugom.

Misli sve naše više no ikad ,  
K tebi sad lete, kneginjo sveta,  
Zadnji kad travnja milom Tvom vojnu  
Skinula glavu sudba je kleta.

Grozna sudbina ubila s njime  
Tvoje je srce, sestro Ti blaga,  
Dobro je znala: Zrinjskog si žena,  
Rodu i mužu vjerna i draga...

Nama si uzor, banice slavna,  
Sjećanje na Te neće da vene  
Dokle će biti jednog Hrvata,  
Jedne dok bude hrvatske žene.

Mi ćemo jednom po tebe doći,  
Hrvatska zemlja tebe da štiti,  
Ti si nju žarko ljubila, vruće,  
Možda će tad i sretnija biti...

---

85 *Ilustrovani list*, god. IV., br. 7., str. 149.

---

86 *Ilustrovani list*, god. IV., br. 17., str. 365.

**DALMATINSKOJ I ISTARSKOJ DJEČICI<sup>87</sup>**

Dođite djeco, dođite amo!  
 Ljubavi pune naše su grudi.  
 Dolsakom vašim hrvatu svakom,  
 Sveto se čuvstvo iskreno budi.  
 Krv ste onako od krvi naše,  
 Plodovi slatke rođene braće;  
 Tisuć već ljeta jedno smo tijelo  
 S jednake boli duša nam plače...  
 S rođene grude majka vas šalje,  
 Svud boj se bije, a glad vas tjera...  
 U našem domu dječice draga  
 Ljubav vas čeka i nša vjera –  
 Vjera u bolju sretnu budućnost  
 Kad prestat će plač i tuga,  
 Kad opet će pričat hrvatska majka:  
 „Kako su došle Tuga i Vuga“,  
 Svijet će na vama dječice ostat,  
 S toga vas molimu času tomu:  
 Naše se ljubavi sjetite vazda,  
 Kada se opet vratite domu!

**Popis izvora i literature:****Izvori:**

*Arhiv Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta, Zbirka HNK, bez sign., personalni dosje Lucije Ožegović, Prijepis izvatka iz matice krštenih budimpeštanske terezvarni rim. kat. župe, XXXVIII. svezak, god. 1896., str. 72.*

Antun Cuvaj, *Građa za povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije*, svezak X., Zagreb, 1910.

Cuvaj, Antun *Građa za povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*, svezak XI., Zagreb, 1913.

HR-DAZG-217 Ženska učiteljska škola sestara milosrdnica.

<http://www.nacional.hr/clanak/13325/28-hrvatskih-slikarica-plave-krvi> (4. 5. 2012.).

*Izješća obćih pućkih i šegtske škole slob. i kr. grada Koprivnice koncem školske godine*

*1890./1895.*, brzotiskom T. Kostinćera, Koprivnica. 1890./1895.

NSK, R 6193, Osmrtnica baruna Ljudevita Ožegovića.

Školski kalendar za godinu 1895-96 za profesore i učitelje srednjih zavoda i viših i nižih pućkih škola, Zagreb: Knjižara Lav Hartman (Kugli i Deutch), 1895.

*Ućiteljski koledar za prostu godinu 1894.*, Ućiteljsko društvo požeške doline, god. III., Zagreb, 1893.

*Hrvatski narod*, god. I., br. 7., Koprivnica, 4. veljaće 1923.

*Hrvatski narod*, god. I., br. 7., Koprivnica, 4. veljaće 1923.

*Ilustrovani list*, god. II., br. 11., Zagreb, 13. ožujka 1915.

*Ilustrovani list*, god. II., br. 20., Zagreb, 15. svibnja 1915.

*Ilustrovani list*, god. V., br. 30., Zagreb, 31. kolovoza 1918.

*Narodna zaštita*, god. I (1917.), br. 10., Zagreb.

*Novosti*, god. XVIII., br. 25., Zagreb, subota, 27. sijećnja 1923.

*Novosti*, god. XVIII., br. 26., Zagreb, nedjelja, 28. sijećnja 1923.

*Obzor*, god. LXIV., br. 25., subota, 27. sijećnja 1923.

*Podravski glasnik*, god. V (1923.), br. 4., Koprivnica, 28. sijećnja 1923.

*Ženski svijet*, god. I/1917., br. 1.

**Literatura:**

Cuvaj, Antun. 1901. Školski zakon od 31. listopada 1888. s provedbenim naredbama i načelnim rješidbama, Zagreb: Kraljevska hrvatsko dalmatinska zemaljska vlada.

*Druga glavna skupština Lige za zaštitu djeceu Hrvatskoj i Slavoniji*, 1917., Zagreb.

Peić - Čaldarović, Dubravka. 1997. Osnovne karakteristike profesionalne djelatnosti žena u Hrvatskoj između dvaju svjetskih ratova (1918.-1941.), *Ćasopis za suvremenu povijest*, vol. 3., Zagreb.

Ograjšek Gorenjak, Ida. 2006. Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu, *Povijest u nastavi*, vol. IV., No. 8 (2).

<sup>87</sup> *Narodna zaštita*, god I/1917., br. 10., str. 6.

Šilović, Josip. 1915. *Karitativni rad za vrijeme rata*, Zagreb: Kraljevska zemaljska vlada.

Katalog izložbe. 2002. *Hrvatske slikarice plemkinje iz Zbirke dr. Josipa Kovačića (2002.-2003.)*, ur. Zdravko Mihočanec, Zagreb.

Benyovsky, Lucija. Društvo Hrvatska žena i Zagorka, *Hrvatska revija: Časopis Matice hrvatske*, Obnovljeni tečaj 9(2009), 2; str. 124-136.

Benyovsky, Lucija. 1996. *Društvo Hrvatska žena u Karlovcu. 1921-1954, 1991-1996*, Karlovac: Tiskara Pečarić i Radočaj.

Benyovsky, Lucija Horvat Jelisava (1880 - 1961), u: *Dr. Rudolf Horvat-Život i djelo/zbornik radova*, 1998. Koprivnica.

Ožegović, Lucija. 1953. Pismo mrtvom sinu, *Zora*, Zagreb.

Mira Kolar Dimitrijević, Briga Podravine za djecu ugroženu u Prvom svjetskom ratu, *Podravina*, vol. 5., br. 10., str. 130-157.

Dimitrijević Kolar, Mira. 2008 *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata*, Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest Slavonije i Baranje.

Opačić, Nives. Lucija Ožegović: Pismo mrtvom sinu: čitanje s ključem, *Hrvatska revija: časopis Matice hrvatske*, god. X/2010, br. 4.

*Prvi Dječji dan 6. lipnja 1908.*, Udruga učiteljica Hrvatske i Slavonije. Sekcija za našu djecu, Zagreb, 1908.

Prlenda, Sandra. 2005. Žene i prvi organizirani oblici praktičnog socijalnog rada u Hrvatskoj, *Revija socijalne politike*, god. 12., br. 3-4, Zagreb.

*Spomenspis na spasavanje istarske, bosansko-hercegovačke i dalmatinske djece*, Zagreb, 1921.

## Summary

### Baroness Ivka Ožegović (1873 - 1923)

*Key words:* Ivka, Baroness Ožegović, teacher, philanthropist, patriot, the Croatian Woman, national guard, patriotism.

Baroness Ivka Ožegović was born around 1873 in a Hungarian urban family Hayos. By vocation she was a teacher and after having married Baron Lewis Ožegović she focused on humanitarian and voluntary work. She was among the most enterprising members of almost all Croatian institutions and was an ardent supporter of Zagreb-based *First Workers' Society*,

*The Voluntary Firefighting Association of Križevci*, and *The Croatian Peasants' Singing Society Petar Zrinski* in Vrbovec. She helped with establishing *The Ladies' Association* in Koprivnica. The Baroness also performed the duty of chairwoman of the organisation *Croatian Woman* and the female branch of *The Croatian National Guard*.

During World War One Baroness Ožegović worked as a nurse in the Red Cross Hospital in Obrtna ulica in Zagreb, where, apart from taking care of the wounded she also taught the illiterate to read and write.

The baroness was the first to publicly encourage Croatian women to worship the Zrinski and Frankopan cult and also tried to make people aware of the value of women's work. She stood for self-determination of the Croats, Serbs and Slovenes and supported preservation of the Croatian language in which she wrote occasional verses and emotional poems full of patriotic feelings.

Ivka Baroness Ožegović died on 26th January 1923. 15 000 people came to her funeral, and the ceremony was conducted by the very Bishop, Dr. Lang.